

EGYENLŐSÉG.

Szerkesztőség és kiadóhivatal:

Budapest, V. Széchenyi-utca 14.

hová minden küldemény intézendő.

TÁRSADALMI HETILAP.

SZERKESZTI

BOGDÁNYI MÓR

Előfizetési feltételek:

Egész évre házhoz küldve . . . 8 ft.

Félévre . . . . . 4 "

Negyedévre . . . . . 2 "

Egyes szám ára 16 kr.

AZ EGYENLŐSÉG MEGJELENIK MINDEN VASÁRNAP.

Helye legyen-e a zsidóhitfelekezetnek is a magyar felsőházban.

Irta: Exiguus.

III.*)

A mult cikkünkben idézett író tehát »meggyőződése egész erejével tiltakozik« a plutokraczia ellen »mely honszerző s honvédő dicsőősökre nem hivatkozhatik«; egy faj ellen, mely »átkos hatását« érezteti a társasággal; a pénzeszsákok szivtelen feudalitása ellen; ezen bankárbaróság ellen, mely szerzőnket a régi rablólovagokra emlékezteti; mely nem magyar, nem is emelkedett érzelmű s még csak a jövőben fog jobbra fejlteni.

Szerzőnk idézett művének 76-ik oldalán ismét bemutatja »meggyőződésének jelzett egész erejét«, a mennyiben újból kikel »a pénzarisztokraczia lelketlen, gyökertelen tagjai ellen, idegen vérral s hajlamokkal, — kiknek »ubi bene, ibi patria«; kiknél »a pénzre alapított nyomoru dolyföt, az emberiséget s nemzetet lealacsonyító aljas szatócs szellemet és szatócs politikát, az egyedül a piaczi nyereségre, zsebjei tömésére, anyagi élvezetei kiélégítésére irányzott silány és közönséges mohó vágyat, s minden nemesb, minden szellemi és magasztos irányában tanusított érzelmhiányt« lát fennforogni.

»Azt csakugyan bátran állithatjuk, — folytatja szerzőnk a 77-ik oldalon — hogy e történelmi elemnél (t. i. a magas arisztokracziának függetlenség dolgában kifogás alá eshetett egynémely tagjainál) sokkal kevésbbé lennének, függetlenség tekintetében is megbízhatók, az ennek hibáival szintén bíró, de ősi erényeiket nélkülöző »új földesurak«, kiknek hiusága s kegyvadászata még nagyobb foku, de szelleme és gondolkodásmódjuk kevésbbé emelkedett, kik nem büszkék, de gőgösek, s kiknek elvűségében, lovagiságában, hazaszeretetében sokkal kevésbbé lehet bizni.«

Szerzőnk a »plutokraczia« fogalmának helyes etymologiai értelmezését adja, midőn ez alatt a gazdagok uralmát érti; mert kikel nem csak a pénz, hanem a tőkének másik neme, t. i. a földbirtok ellen is; ez utóbbi ellen azonban csakis annyira, a mennyiben ez az »új földesurak« birtokában van; azon földesuraknak, kiket kizárólag joggal lehet »gazdagok«-nak nevezni, kik talán már 1848 előtt 150—200 ezer holdnyi kiterjedésű uradalmak-

kal, azaz 15—20 négyszeg mértfölddel birtak, és »kiknek dicső ősei a hont szerezték és védték«: ezeknek emelkedettebb gondolkodásmódjában és hazaszeretetésben tehát inkább vél bizhatni? »Az ipar és kereskedelem képviselőinek osztályából kevés találkoznék,— szerzőnk szerint (l. idézett művének 82-ik old.) — kit a magyar törvényhozás szentélyébe haszonnal be lehetne venni. Ennek csak akkor lesz kedvezőbb ideje, ha lesz fejlettebb magyar ipar s kereskedelem. Addig a kozmopolita szellemű iparos és kereskedő nem lenne biztos és hasznos tényező a magyar felsőház keretében.«

Az eddigiekből világos, hogy szerzőnknek a zsidó semminemű alakban nem kell a magyar felsőházban; sem az »új földesur« alakjában, sem a »kozmpolita szellemű kereskedő« alakjában; sem a »lelketlen s idegeu vérű pénzarisztokrata« alakjában stb. stb. Hogy végül kelletlen, ha már mellőzhetetlen és csak esetleg mégis concedál egy kinevezendő zsidót a nélkül, hogy egyidejűleg ellene a vesztegzár intézményének lelkiismeretes használatát javasolná: az a kissé kelletlen túl terjedelmesebben idéztem praemissák után majdnem meglepő!

Szerzőnk azonban az örökké uralkodó igazság elutasíthatatlan követelményei elől végül még sem zárkozhatott el egészen és daczára annak, hogy a zsidóknak általa készített képe az antiszemitizmusnak legizzóbb kohójában látszik létrejötnék, mégsem — talán vérző szivvel és megsebesült meggyőződéssel — mégsem kerülheti ki még ő sem, hogy a zsidóságnak, mint ilyennek, a magyar felsőházban ülést s szavazatot ne juttasson.

Tehát vajjon mind azok, kik a főrendiházban ülnek: dicsőősökre hivatkozhatnak-e, és különösen olyanokra, kik e hont szerezték és kik e hont szükség esetében meg is védték?

A magyar zsidók talán nem segítették e hont szerezni; talán nem működtek közre e hon védelme körül?

Szóljon a történelem. A történelem tényei a következők:

Magyarország civilizációjának történelme 800 éves. Pulszky Ferencz pedig kimutatta, hogy a mostani magyar mágnások családai sokkal újabbak, mert a legrégebb grófi család is csak első Ferdinandtól kapta grófi czimét; a többség a XVII-ik sa XVIII-ik századból, a nemzet legszomorubb korából való, midőn nem a hazafiak, hanem az udvar kegyencei emeltettek hercegi, grófi s bárói rangra Neveikhez csak kivételesen csatlakoznak nagy történelmi emlékek; alig egy tuczatnyi azok száma,

*) Az előző cikkeket lásd az »Egyenlőség« 30-dik és 31-dik számában.

kiknek neve mint kitűnő hadvezéreké, nádoroké, államférfiaké fordul elő a törtélemben; és nagyrészek idegen eredetű. A nemzetfényes törtélemben a többnyire más nevekkel van összekötve.

A magyarországi történelmi hagyományból tehát épen csakis azon rendkívül érdekes tanulságot merithetjük, hogy a mostani magyar mágnások közül a legtöbben nincsenek azon irigylésre méltó helyzetben, hogy oly dicső ősökre hivatkozhatnak, kik a magyar földet szerezni segítették volna.

Most átengedjük a szót egy jeles keresztény írónak, ki »Timoleon« álnév alatt »Legujabb politikai divat« című művében (Bpest 1884.) »az olygarchia« felirattal ellátott fejezetben (71. l. s. köv.) a következőket mondja.

Azért idézzük »Timoleon«, nehogy esetleg ellenünk érdekeltségi kifogások emeltethessenek. — »Timoleon«, keresztény ember, tehát semminemű kifogás alá nem eshető »classicus szakértő«.

Timoleon kimutatja: hogy a középkorban a magyar olygarchia még a hadkötelezettség terhétől is lehetőleg menekülni akart; hogy Magyarország olygarchiájának története »piszkos«, hogy a »főuricsőségek« a magyar nemzeti királyság eszméje ellen a külföldre áskálódni ment (76. old.); hogy a korrumpált, enervált »hazafiata« olygarchia miatt el kellett veszni Magyarországnak, hogy az olygarchia sirba vitte a nemzetet; hogy »lopott, rabolt, uzsoráskodott« (79. old.); hogy a haza és az egyház oltáráról egyaránt elszikkasztották a pénzt, hogy a mikor Adorján pápa a török veszedelem miatt még azt is megengedte, hogy az egyház arany és ezüst edényeit be lehessen olvasztani, ellopják a szent edényeket (u. o.); s szóval »Timoleon« kimutatja azt, hogy a középkorban a magyar olygarchia »főrangú gonosztevők«-ből állott.

A középnemesség, valányszor hatalomra jutott, egymásután hozta a »főrangú rabló«

ellen a törvényeket; az olygarchia még a hamis pénzverést és a zsiványok tartását is üzte oly annyira, hogy az 1523. XL. t.-cz. a hamispénzverő nemeseket jószágelkobzással fenyegette; ugyanezen büntetést helyezte kilátásba az 1548. XLIX. t.-cz. azon urak ellen, a kik »zsiványokat tartottak« (u. o. 81. old.)

A mohácsi vesznél nem találjuk őket; csak néhányan tették meg hazafias kötelességeket a borzasztó nemzeti szerencsétlenség idején (ibidem pag. 82.).

A történelem rendkívül szomorú példákat mutat arra nézve, hogy miként törpültek született törvényhozók szolgálai szellemű s udvari kegyeket hajhászó korcs arisztokracziává s mennyire ezek kifogás alá a magas arisztokraczia egynémely tagjai függetlenség dolgában.

Maga Tóth — idéztem művének 76. s. köv. old. — is felemlíti az 1848. előtti pozsonyi főrendiház többségének tudvalevő, a történelemben megbélyegzett s keserűen s élesen kárhoztatott rossz szellemét, az udvar irányában bizonyított engedelmesség és hunyászokodó szolgáltságát, s más oldalról a nemzeti törekvések, s a józan, bölcs és meggondolt haladás ellenében kifejtett makacs és »buta ellenszegülését«; felemlíti azt, hogy volt idő, melyben a magyar főurak egy része ellen méltán emeltek vádat, midőn soraikban az elnemzetietlenedés, elkorcsosulás, idegen istenek imádása s a közügyek iránti részvétlenség elharapódzott.

Ha Tóth látszólagos objectivitással, azonban tényleg méltán mosolyt ébresztő, minden inkább csak nem magasröptű elfogultsággal úgy találja, hogy a bankár-báróság közt, értsd: a gazdag zsidók közt is »vannak egyesek«, kik sok jót tesznek, s a megszerzett nemesi birtokokkal nemes tulajdonokat is sajátítottak el, mi meg úgy találjuk, hogy az arisztokraczia soraiban is »voltak egyesek«, kitűnő, hazaszerető férfiak, a kik minden áldozatot meghoztak a fenyegetett nemzeti érdekekért.

TÁRCZA.

Egy zsidó költő életrajzából.

Lessmann Daniel! miért jutott eszembe ép ez a név? Talán újra megmozdultak a középkor átkos szellemei, melyek Lessmann sírját ásták meg?

Igen! Az ő történetében visszatükrözik a zsidó felekezet évezredes üldözésének egész tragikuma. És azért akarom elmondani. Régen volt, a 17. században. Berlin egyik legszébb háza előtt, mely egy gazdag bankár tulajdonát képezte, egy szép napon megállt egy fiatal orvostudor Lessmann Dániel. Az ifjú hosszabban vizsgáló tekintettel nézte a házat, melynek egyik első emeleti ablakában egy gyönyörű lányarcot pillantott meg, a ki barátságos mosolylyal viszonzá az ifjú sóvárgó tekintetét s aztán pirulva visszahúzódott. A fiatal orvos erre elégedetten folytatá útját. Sok patiensse nem volt, nem kellett sietnie. De jövedelme sem igen került praxisából, és így az olcsóbb mulatságokat kellett élveznie: verselt. Mikor hazatért tollat ragadott, de nem, hogy a beteg-jegyzékbe írjon, hanem, hogy egy lángoló verset vessen papírra, mely nemsokára nyomtatásban is megjelent »Venus Amathusia« címmel. Miként Schiller, úgy Lessmann is katona, orvos volt, kitünteté magát Németország szabadság harczában. Lützen mellett megsebesült, és felépülése után átvett egy lazaretnak vezetését. Ama asszonyok és hajadonok közt, kik a sebesültek és betegek ápolására adták magukat, ott volt a kedves és szellemdús Mária is, egy gazdag berlini házbirtokos leánya, a kit megismerni és sze-

retni tanult. A nő viszonzá szerelmét, és a fiatal orvos türelmetlenül várta a békét, hogy egybekeljen szíve választottjával. Azt remélte, hogy az ő dusan megérdemelt, az ő vérével drágán megfizetett állása, a békekötés után javulni fog és így nem lesz semmi akadály, mely őt az ő imádott Mariájától elválaszthatná. Remélt, mert azt hitte, hogy hűségét, áldozatkészségét, és ügyességét kell, hogy ilyen kitüntetés érje, de egy tényezőt hagyott számításán kívül, azt, hogy zsidó. Végre megkötötték a békét, de várakozása be nem teljesedett. Csalódott, mert a helyett, hogy állása javult volna, abból elmozdították. Nem azért, mintha tehetség-, szorgalom-, ügyesség-nélküli lett volna, hanem egyes egyedül, mert zsidó volt. Mint hitsorsosainak ezrei, lelkesült ő is, magasan hullámozott szíve a népszabadság fel-fellobogó lángjának látásakor, örömet ment oda, hová a szabadság szózata hitta, a haza oltárára rakta le életét és véré, bátran harczolt a szent ügyért, keresztény honfitársai mellett. Mint népének ezrei szentül hitt abban, hogy vérével mossa le a középkor sötét előítéleteit, hogy élete árán veheti meg népe emberjogait, hitte, hogy a korlátok meg fognak szűnni, a középkori bilincsek ketté szakadnak, az egyház és állam szomorú surlódásai megszűnnek. De mint hitsorsosai közül annyi ezren, ő is — csalódott. Alig volt vége a háborúnak, mikor a reakció fölemelte kígyófejet, és kigúnyolta a legszentebb lelkesedést. A népet, miután fejedelmeit újra trónra emelte, csendre nyugalomra intették, vagy pedig üres, hiú szavakkal tartották, de a legszentebb ígéreteket és esküket meg nem tartották, a lelkiismeret ébredését frivol ünnepélyekkel, katonai komédiákkal ringatták el. A dicső múlt emlékezete, egy sóhaj a nélkülözött szabadság után bűn volt.

«De ezek csak egyesek voltak és nem az osztály.» (Timoleon: 84. old.)

A történelem bizonyította be továbbá, hogy 1848-ban az arisztokracziának csak a legkisebb töredéke mutatta meg hazaszeretetét a tettek mezején; csak a legkisebb részök volt ott a csatamezőn.

A főpapokról is mondhatni, hogy közülök «egyes» hazafiaknak kiváló érdemeik vannak. A «keresztény» Timoleon említi ugyancsak fel azt is (id. művének 31. oldalán), hogy a közép-kor zűrzavaraiban főpapok és világi főurak közt még erkölcsi tekintetben sem volt nagy különbség. Szalkayt, Bakacsot s más egyházfejedelmeket csak úgy vádoltak nyílt országgyűlésben templomok és a kincstár kirablásával, mint a Báthoryakat. A pécsi püspök ép úgy elsikkasztotta az állam által rá, mint pénztárnokra bizott pénzt, miképp a világi főur, ha az általános korrupció közepett benne biztak meg.

A mi pedig a főpapok egy részének hazafiságát illeti, erre nézve elegendő, ha arra utalunk, mint akarta Gergely esztergomi érsek Magyarországot a pápa hűbéresévé tenni. A mohácsi vész után pedig a főpapság soraiból sokan csatlakoztak az osztrák nemzetellenes politikához; a főpapság sorában még a nemzeti ügynek ellenségei is akadtak.

Ime Tóth ur, a fentebbiekben bemutatunk Önnek oly érzelmeket, melyek emelkedettek: melyek minden nemesb, minden szellemi és magas-tos irányában rendkívül fogékonyaknak bizonyultak be; nemde?

Ráutaltunk az emelkedett gondolkodásmódra; megmutattuk a hazai történelem azon kimagasló alakjait, melyeknek elvhűségében, lovagiasságában, hazaszeretetében s nemzeti érzelmeiben legkevesébb sem lehetett bízni.

Vajjon a fentebbi példák, a nem kozmopolita szellemű történelmi alakok biztos és hasznos tényezőket képeznek-e a magyar felsőház keretében?

Az ifjúságot, a mely e borzasztó időben zugolódott, megkínózták, üldözték, bebörtönözték. És ez általános visszaesés temette el a zsidóság reményeit is. Mint előbb, úgy most is az előítéletek átka nehezedett rájuk, a rab-ság bilincsei újra kovácsoltattak számukra, a kardból, a melylyel a népszabadságért küzdöttek, rabláncz lett szolgá-ságuk megerősítésére. Semmis okból küldötték haza a zsidó katonát, a zsidó tisztek penzió nélkül bocsáttattak el, a zsidó hivatalnokok minden kárpótlás nélkül elmozdítottak. Ily körülmények között kényszerítve látta magát a szegény Lessmann Dániel is, h. nem is lemondani szerelméről, de szerelme lángját egy időre elnyomni. Tudománya és elismert ügyessége által független állást vélt elérhetni, és szerelmese kezét mint független ember akarta atyjától megkérni. Négy év múlt el azóta, de céljától még mindig távol állt. Berlinben sok orvos volt, és mivel nem ismerte a modern praxis-szerzés útjait, bizony nem igen akadt kit kurálnia.

De reménye nem hagyta el, a kétségbeesés éjjelében a megnyugvás partjára vezérelte kedvesének csillag-szeme és a költészet tűzoszlopa. A szerelem költőve tette. Félnék kísérletei tetszéssel fogadtattak, szerény műzsája bámulók és barátok egész seregét gyűjté körüle. Ennek köszönheti azt is, hogy előkelő hitrokoni figyelmét magára vonta, kik aztán oda hatottak, hogy a zsidó kórház orvosi állását elnyerje. Ez bátortá fel később arra, hogy kedvese apjának küszöbére lépjen, hogy szerelmese kezét megkérje. Dobogó szívvel lépett az apa elé és előadta kérését. Ellenállásra számított, de bizott kedvese szerelmében. Csallódott. És csalódásának oka újra a zsidó volt. Költő és zsidó, ez volt az, mit szemére hánytak, mit bűnül róttak fel neki. Meghocsáthatlan vakmerőségnek

Ha Tóth úgy találja, hogy a pénzés zsákok a születési arisztokracziát leszorítják a sánczokról, akkor hatalmasan téved, mert «a bankár-báróság által foganatosított gyakorlatok, melyek a régi rablólovagok diszes gyakorlatát túlhaladják» szerinte, főuraink hatalmas közreműködésével mennek végbe.

Legtekintélyesebb mágnásaink nemcsak jószagunak, hanem még rendkívül illatosnak és kellemesnek is tartják a piaczi nyereséget, oly annyira, hogy fel sem sorolhatom mindazon «átkos hatású» társaságokat, azaz: azon pénzügyeket, vállalatokat, részvénytársaságokat, bankokat, vasutakat stb. stb., a melyeknél «dicső ősökre hivatkozó» mágnásaink elnökök, igazgató-tanácsosok vagy felügyelő-bizottsági tagok. — Ime az aranyborju ol-tárra helyeztetik, mert a pénz képezi egyedül azon erőteljes ideget, mely az őseink véréből azott magyar föld produktivitását hatványozni képes.

A zsidó vallás reformálása.

Végre hát megalakult az a bizottság, mely azt a furcsa célt tűzte ki magának, hogy a zsidó vallást reformálja. Az eszme nem új; már ezelőtt is sok faczér legény agyát fúrta. Valahányszor egy zsidó hitközség sakterét elcsapja, az vagy szatócs-boltot nyit vagy vallásreformer lesz. De azért a zsidó valláson szerencsére soha nagyobb kárt nem tettek.

Ha a zsidó vallást minden görhes bocher korgó gyomrának reformvágya alterálhatta volna, akkor azoknak a vallási törvényeknek, melyek a világnak civilizációt, az emberiségnek pedig erkölcsi alapokon nyugvó társadalmi rendet nyújtottak, ma már hirük sem volna. Akármit tartsanak is a nép okosságáról, olyan vak azonban soha sem volt, hogy a vallásreform alatt lappangó iparszellem üzleti szenteskedését alaposan meg ne vesse. És ez az ok, a miért mi ezuttal sem igen tartunk tőle, hogy sikerülend a reformáló szélhámoságnak csorbát ejteni a zsidó vallás évezredes igazságain.

Mert ugyan kik azok, akik a zsidó vallást reformálni akarják és mi indítja őket erre a ka-

tekintették, hogy egy zsidó, egy szegény költő, merészelt egy keresztény leányt szeretni, kinek atyja azonfelül még bankár is volt és gazdag. Ezt örütségnek tekinté a leány atyja, sőt még örütségnél is többnek. Hiába kért és könyörgött a hú leány, hiába vallotta be határtalan szerelmét, szülei hidegen megmaradtak „elveik” mellett.

A két szerelmes, kiket az előítélet vadul elválasztott egymástól, vérző szívvel búcsúztak el.

A kath. vallásra áttérni nem akart. Egyrészt talán azért, mert ezzel a leány szüleit ki nem engesztelhette volna, de főleg azért is, mert nem akarta meghajtani magát annak a szörnyű igazságtalanságnak, mely a zsidó vallást üldözi. És ha néha összehasonlítja e két egyházat: a zsidót és a róm. kath., csak akkor látta, hogy melyik az igazi szeretet vallása. Bizonyára nem az, mely üldöz és a legvérengzőbb harczoktól sem riad vissza. A ki véresre dörzsöli térdeit a szent képek előtt, szokta mondani, az még nem keresztény. S mikor a clerus üzelmeit látta, végkép lemondott a katolikus vallás felvételéről. Ez okoknál fogva hú maradt ősei vallásához és feláldozta férfias meggyőződésének — szerelmét. Tudván azt, hogy Berlinben maradása soha sem engedí szíve sebeit behegedni, elhagyta Berlint és elment Bécsbe, ahol O'Donnell gróf házában nevelő lett. Költői tehetsége, kedves modora megnyitotta neki az arisztokrata körök kapuit, de ő kerülte a társaságot, egyedül szerelmének élve. Nem tudott menekülni szerelmese képe elől. Megtört szívére balzsamot Italia kék ege alatt sem talált. Itteni tartózkodásának köszönhetünk egy kis kötet elbeszéléseket, melyek a német irodalom gyöngyeihez tartoznak. Eme tevékenysége közepette érte őt ama lesújtó hír, hogy Mária megbetegedett, elemésztve vágy- és szenvedéstől. —

landos vállalatra? Azok a közlemények, melyek eddig a lapokban megjelentek, az első kérdést majdnem teljesen megoldatlanul hagyják. Mert hiszen azok a jámbor urak, kiket az ujságok mint az új vallás apostolait odaállítanak, egynek kivételével, mind olyan emberek, kiknek bizony komolyabb gondjuk van, mint vallásreformatori szerepet játszani. Hogy egy rabbi, akit hitközsege elküldött és aki hamarjában nem tud magának más hitközseget teremteni, hogy mondjuk, egy keresetnélküli rabbi ezen a kissé rendkívüli uton akar magának nyáját szerezni, azt értjük, de hogy a többiek mi czélból akarnak reformálni, az valóban rejtély előttünk.

Igaz ugyan, hogy mostanság mindenki panaszkodik rossz üzletmenetről, de hát ki biztosíthatja őket arról, hogy a vallásreformálás jobb üzlet lesz?

Aztán azt is tekintetbe kell venniök, hogy mint ujoncz apostolok sokat kell tanulniök, míg ez új kenyérkereset fogásait megismerik. Mert hát végtére a vallásreformatorság nem könnyű mesterség és sok nehézséggel jár, főleg olyan apostolra nézve, aki azelőtt fényképész, vagy plane börzeügynök volt.

Mi, kik már sok új vállalatot láttunk keletkezni és bukni, azt tartjuk, hogy ez a reformüzlet sem fog prosperálni. A közönség kétségbeejtően fölvilágosodott és a felvilágosodottság legnagyobb ellensége a vallási ujitásokra fektetett üzleti spekuláczióknak.

Azért ismételjük: ne bolondozzanak az urak!

Ha az egyik vagy a másik hirnèvre vágyik, tessék a Balatont átúsznia, vagy az írók és művészekkel kirándulni, s akkor épp annyiszor fogja nevét az ujságban kinyomatva látni, mint a hányszor azt a vallásreformálás komédiája felszínre hozná.

Azt mondják, hogy egy ujságíró is tagja a reform-kompániának. Nem tudjuk, igaz-e? Ha igaz, akkor azt tanácsoljuk neki: írjon jó cikkeket, vagy ha nem tud, tanuljon előbb írni és aztán bigyessze oda a cikkek alá az ő édes nevét, az bezzeg több dicsőséget hoz neki, mint az a törekvés, mely a szombatot vasárnapra áttenni óhajtja. . . .

A berlini orvosok helyesen ismerték fel a betegség okát és azt tanácsolták az apának, hogy engedje meg a szerelmesek egyesülését, mint egyedül lehetséges orvosszert. Most maga a zord apa írt Lessmannnak, hogy mennél előbb térjen haza, hogy a kedves gyermeket a biztos halálból kimentse, most a szegény anya is kérte, hogy fedjen el mindent, csak egyre gondoljon: kedvese megmentésére.

Ekkor végre beleegyeztek abba is, hogy keresztény hitre való áttérése esetén, leányuk kezét megkapja. Ily körülmények közt Lessmann, a ki a leányt megmenteni akarta, e föltételt elfogadta. — Nehezen vált meg ama vallástól, melyhez ifjú emlékei, ifjú ábrándjai kötötték. De a szerelem követelte ezt az áldozatot, haldokló menyasszonya kérve nyújtá kezét feléje és ő nem habozott többé. Lessmann keresztény lett, nem a földi előny, hanem tiszta szerelme miatt. Berlinbe sietett.

Éjjel-nappal, nyugalom nélkül rohant a czél felé, míg végre kimerülve és fáradtan elérte azt. Reszkető térdekkel sietett a kedves lak felé, szíve hangosan dobogott, tagjai inogtak, és ő izgatottság és félelemtől kimerülve, az ajtófélfába kapaszkodott. Senkise jött elébe, senkise köszönté a hazaérkezőt. Egy borzasztó sejtelenem fogta el egész valóját. Ha mégis későn jött, ha Mária? — Nem mert tovább gondolkozni. Ott áll a küszöbön, melyet átlépni nem volt bátorsága, hogy hallgatódzék. Minden csendes, halálcsendes volt. Tovább nem bírta magát visszatartani — felnyitá az ajtót. Szeme egy koporsón akadt meg és ájultan rogyott holt szerelmese lábaihoz. Ama nap reggele, melyen Dániel visszatért, volt szerelmese életének alkony. Utolsó cselekedete.

De eltekintve ettől, kérdjük: Hát tulajdonképen mily joggal vindikál magának három iparfi és egy nyájnélküli pásztor vallásreformálási hivatást? Van-e multukban csak egy olyan mozzanat is, mely arra jogositaná fel őket, hogy egy oly hitvallást reformáljanak, melynek alapját Mózes vetette meg és a mely annyi jeles és nagy tehetségű férfit foglal kebelében? Egyének, kik a theologiai tudományokhoz oly keveset értenek, mint a hajdu a harangöntéshez, egyének, kik eddig csak azzal dokumentálták zsidó felekezeti jellegüket, hogy a libamájat szerették, valóban jobban cselekednének, ha más uton iparkodnának egy kis pénzmagra szert tenni, vallásos étvágyuk kielégítésére. Ha megunták a zsidó vallást, térjenek át más felekezetre. Legyenek római katolikusok, protestánsok, unitáriusok, mohamedánok vagy budhaisták. Mi zsidók nem hullatunk könnyeket utánok. Semmi közünk hozzá. De azt nem engedhetjük, hogy avatatlan kezek belenyuljanak vallási életünk legszentebb érzelemlámpájába.

Ha valaki kényelmetlennek tart valamely rituális rendeletet vagy szokást, hát tud magán segíteni vallás-reform nélkül is. Ha egy zsidó sertés-karajt akar enni, megeszi azt a nélkül, hogy magát reformeszmékkel gyötörné. Hát mire való a reformálás? Hiszen a zsidó vallás olyan liberális, hogy több ízben határozottan kinyilatkoztatja, miszerint az alaptörvények megtartása magában véve is elegendő a zsidóságnak nagy közösségéhez való tartozandóság megállapításánál.

Ezek az alaptörvények oly erkölcsi igazságokat tartalmaznak, hogy azok nélkül vallás egyáltalában nem képzelhető. Hogy egyes zsidók hitbuzgóságból nemcsak az alaptörvényekhez, hanem azok korollariumához, a szertartásos rendeletekhez is hiven ragaszkodtak, ezt a reformálás ellenére ezentul is oly lelkiismereti meggyőződéssel fogják tenni, mint eddig tették. Ettől négy szál reformapostol őket eltántoritani nem fogja.

Azért ismételjük: hagyják azt a reform-komédiát az urak!

—nyi.

A következőkben közöljük az e tárgyra vonatkozó nyilatkozatokat, melyek ugyancsak vissza-

Lessmann neve volt. Ott feküdt hidegen, a szűzies arcz átszellemülve még a halálban is mosolygott. Lessmann megcsókolta azokat a halvány ajkakat, megöntözte azt a hervadt virágot könnyeivel, de az nem nyílt ki többé. Mintha ködbe lettek volna burkolva szemei, úgy látta a szegény anyát, az apát, eszméleten kívül tántorgott a temetőbe, hol szerencsését, örömét eltemették. Lessmann Daniel még élt szerelmese halála után, nem halt meg mindjárt. nem tört meg szíve, sőt a világgal is érintkezésbe lépett újra, a mely őt különcznek tartotta. Írt könyveket, melyeket jól fogadtak, jól ítéltek meg, de csak kevesen vettek meg, és ezért kiadót nem találhatott. Mindenesetre egy nagy hibájuk volt: bubánatott sóhajtozott minden írott sora és egész a komorságig szomorú volt a hangjuk.

Elbeszélései soha sem végződtek lakodalommal, csak halállal, úgy, hogy az olvasók „meg nem elégedve tették le a könyvet.“ »Egy melancholikus naplója« pedig már cziménél fogva is elijesztette az olvasót pedig — sajnos — azt a költő szíve vérével írta.

Később csak még egyszer hallatszott neve, midőn a Lipcsébe vezető uton egy törtől átszurva találták. Kopott felső kabátjában egy kézirat volt, melyet hiába ajánlott különféle könyvárusoknak, mellén arany tok függött, melybe egy szőke fűrt volt téve, a holt kedves drága fejről.

Ime, ez a gyűlölet egy fenkölt áldozatának története! — A zsidógyűlölet kétélű bárdja két ifju életet semmisített meg!

G—e.

tükrözik a magyar zsidóságnak eme «reform-válalatról» táplált elutasító nézeteit.

*

Szakavatott kézből vesszük a következő czkket:

A hírlapokban megjelent «Reform-kísérletek a zsidó vallásban» czim alatt említés tételik egy a fővárosban alakuló reformált izraelita hitközségről, melynek alaptételeiből «izlelőül» kiemelik, hogy a mózesi törvény alapelveként való elfogadása mellett vagy — mondjuk — daczára, az ezen törvény (Gen. XVII. 9—14. Lev. 3) parancsolta circumcisio facultativ, vagyis a szülők tetszésére legyen bizva. Valamelyik német lap a heti szünnapnak szombatrol vasárnapra való áttételét is közli, mint külön pontot a «reformátorok» programjából — kóstolóra.

Részemről, mielőtt a közöltek ízeről szólanék, már eleve kijelentem, hogy a zsidó vallást a mózesi törvény alapelveként való elfogadása mellett reformálnak nem tartom. Az imígyen reformált zsidó vallás eszembe juttatja a republikát «mit Sr. Majestät an der Spitze.» A zsidóság tulnyomó része annak idején visszautasítá egyik lángelméjü fia, Jézus reformációját, daczára annak, hogy e reformeszmék a mózesi vallástantételeket nem is alterálták volna nagyon, annál kevésbé lehet feltételezni, hogy másoktól, törpe epigonoktól elfogadjon a zsidóság új vallástanokat.

A P. Hírlapnak, mely ez alkalommal azt tanácsolja zsidó előfizetőinek, hogy térjenek át a keresztény vallásra, azt válaszolom, hogy mindazok folytán, mik 19 évszázad óta a keresztény egyház fejlődése körül történtek, a zsidóság, ha ma tömegesen, vagy plane egyetemlegesen a róm. kath. valláshoz csatlakoznék is, ép annyi távol-ságra esnék Krisztus eredeti tanaitól ezek mostani alakjukban való elfogadásával, a mily távolban maradt el azoktól, azok visszautasításával.

A legutolsó 19 évszázad egyházi fejlődése körül ugy a keresztény egyházban, mint a zsinagógában a judaismus és christianismus ellentéteinek mentül kirivóbbá tétele képezi a veres, vagyis a véres fonalat. 341-ben a nicæai zsinat a heti szünnapot semmi egyéb oknál fogva, mint csakis azért helyezi szombatrol vasárnapra, hogy a zsidókkal e tárgyban negyedfél századig folytatott közösség szünjék meg. A vatikáni zsinat, mely a «Postquam Deus» bullával csak elnapolva, de felozlatva nincs, a budapesti reformálók által még azon kényszerhelyzetbe fog szorítottatni, hogy a közösség megtagadásának újabb manifestációjá gyanánt a heti szünnapot most már vasárnapról valamelyik más napra tegye át.

A husvétrol, a zsidó vallás ezen legsarkalatosabb ünnepeinek egyikéről még nem szólhatok, mert ez iránt még nem szivárgott ki semmi a négy apostol programjából. De visszatérek a «facultativ» circumcisiora. Ez nonsens! Vagy veszélyezteti a circumcisio annak életét és egészségét, kit alávetnek, vagy nem. Ha nem veszélyezteti, akkor mi sem szól a mellett, hogy a mózesi vallás egyik és pedig magánál a vallásnál is (400 évvel) régiebb, mert már Ábrahám óta követett e sarkalatos és a conditio sine qua non jellegével bíró törvényét mellőzzék. A híveknek csak ugy tetszésére bizni annyit tesz, mint in ultima analysi ugyancsak az egész vallás követését is mindenkinek tetszésére bizni. Az ilyen reformáció aztán inkább deformáció.

És ha ellenkezőleg a circumcisio végrehajtása a körülmételendők életét és egészségét veszélyezteti, akkor az feltétlenül eltörleendő azon bibliai mondat szerint, hogy a mózesi törvények azért hozattak, hogy hívei éljenek velük (vahai bahem), nem pedig hogy haljanak miattuk; csak három esetben kellvén a zsidónak inkább meghalni, mint a tilalmat megszegni és pedig akkor, mikor őt bálványimádásra, vérfertőzésre vagy gyilkolásra akarják kényszeríteni.

A tárgyhoz egyelőre ennyivel is eleget szólottam, de van a zsidóknak ily esetben egy Pharaotól elsajátított másik kérdésük is: «Mi vami hacholchim», (Exod. X. 8.) kik mennek? Ha igaz az, hogy a gretna-greeni rabbi áll az ügy élén, akkor simpliciter azt javasolom a híveknek, hogy menjenek Utáhba, a sóstóhoz mormonoknak.

Azt mondja valamelyik «Midrasch», hogy a jeruzsálemi szentély elpusztultával a próféta ihletsége a bolondokra szállt örökségül. Már ezen Midraschnál fogva sem nevezhetem meg az új egyház híveit egynek kivételével, kit el nem hallgatok, mert bolondnak még ezen Midrasch daczára sem tartom, ez a kivétel Gelléri Mór ur. Hogy került Saul ezen próféták közé? vagy talán ezeket a «reformokat» is iparügynek tartja?! — — — Hát bizony én is, mások is annak tartjuk.

Mégy egy szót a circumcisioról és pedig egy adomát: Az ötvenes években a pozsonyi rabbi, néhai Schreiber S. W. és Deutsch Ignác bécsi bankár vezetése alatt egy rabbinusokból és laikusokból alakult orthodox deputáció jelent meg gr. Thun Leó akkori cs. kir. válás- és közoktatásügyi miniszter előtt és megköszönve neki azt, hogy a középtanodákba járó zsidó diákokat a szombati napon való írásbeli munkálkodás tanfegyelmi kényszere alól felmentette, kérték, hogy tetőzze be kegyét azzal, miszerint a szombaton való írást a zsidó diákoknak plane meg is tiltsa. Ugyanakkor nem kis szenzációt gerjesztett Freytag Gusztáv «Soll und Haben» czimü regénye az ő zsidó alakjaival és Thun következő válaszzal felelt a deputációnak: «Meine Herren! Für Sie handelt es sich also um Samstags-Schreiben? Glauben Sie mir, Freytags-Schreiben schadet den Juden mehr»... □

*

Egy másik oldalról vesszük a következő sorokat:

Sajátságos ellentmondás. Látszólag a reformok korát éljük, midőn valójában a középkornak sötét fanatizmusa kezd ijesztgetni rémes alakjával. De ennél még nagyobb baj az, hogy avatatlan kezek nyúlnak az ember érzelmeinek legszentebb világába. Képzeljünk négy szál jogászegényt, kik oly czélből gyülekeznek, hogy kieszeljék, hogy egy kolera-bacillusok által megtámadott embert, miként adhatnának vissza az életnek, hiszen a corpus juris szerint az embernek jogában áll, hogy éljen. Igen ám, csak hogy szakértő orvos és nem jogász kell ide. Szenved a zsidóság is, fáj minden tagja, az antiszemitizmus bacillusa nyugtalanítja, de az a balsam, melyet egy-két hét óta majd titokban, majd nyíltan kínálnak, nem lesz hasznos, üdvös, eredményes, sőt ellenkezőleg: az antiszemitizmus malmára hajtja a vizet. Ime, fogják mondani a botránykeresők, végre a zsidók maguk beismerik, hogy a zsidó vallást reformálni kell, azért vetik el azt immár maguktól. A kikeresztelkedett zsidó ép oly gyüloletes az antisemita előtt, mint a vallásáért lelkesülő. A spanyol inquisitio alkalmával körülbelül háromszor annyi marranát (kikeresztelkedett zsidót) küldtek a máglyára, mint zsidót. Ha valami, úgy a zsidó vallás tana az, a hol a legnagyobb, legvarázslóbb rész jut a szabad akaratnak, nyilvánvaló azonban, hogy a helyet itt is e téren való szakértőknek, kitünő zsidó theologusoknak kell általengednünk, a kiknek a lelkiismeretében eléggé megbízhatunk. Vagy azt hiszik ez új apostolok, hogy a zsidó theologusok nem eléggé objective járnak el a dologban, hogy tán vallási szűkkeblűség korlátozza őket? Korántsem. A zsidó talmudtudósok közt voltak olyanok, kik gondolatuknak és meggyőződésüknek szabadelvű röpte miatt az egész világ bámulatát vonták magukra. Hillel rabbi, Heródes idejében, az egész zsidó közvélemény ellenében nyíltan hirdeté, hogy a mysticizmus (kabalismus) és a zsidóság két fogalom, mely egymást határozottan kizárja. Midőn Mózesben Majmun

számos művei után gyönyörűen, folyékony arab nyelven megírta Dalalat al-Hajrin című művét (e művet Ibn-Tibon héber nyelvre, „Moreh Nebuchim“ és legújabbán dr. Klein nagybecskereki rabbi magyar nyelvre fordította „Tévelygők vezetése“ cím alatt), melyben a legnagyobb-szerűbb és legigazabb eszmék vannak kifejtve, a rabbik sírkövet állítottak neki, melyben érdemeit méltatták. Ma pedig büszke minden zsidó e valóban szabadelvű műre. Hogy még egyről szóljak, Mendelssohn Mózes német philosophus az elmúlt században, szintén egészen új korszakot alkotott szabadelvűsége által a zsidók történetében. Ezek azonban szakértők voltak, tiszta lelkiismeretök előtt magasabb cél lebegett.

Elméssen jegyzék meg a rabbik, hogy minden oly vita, mely magasabb célból foly, végre eredményre vezet, oly vita pedig, mely nem foly magasabb célból, eredményre nem vezet. S most kérdezzük, hol van azoknál az ujtóknál, kiket a reformszellem e héten szállt meg, a magasabb cél, hol a meggyőződés, hol a lelkiismeret sugallata? Többek között egész flegmatikusan oda dobják: a circumcisiót tétesse meg az a szülő, a kinek éppen úgy tetszik, az étkezési törvény egészen mellőzendő, holott keresztény tudósok állítása szerint a mózesi étkezési törvény az egészség következményeinek éppen megfelelő. A kettős ünnepre vonatkozó követelésük jogosult, azonban nem tudom, hogy nem-e véletlenül jöttek rá? Szombati renyheségről beszélnek, mi nem létezik, hacsak azoknál, a kik egész életüket tétlenségben töltik, míg végre eszméjük támad, gyülekeznek, hogy reformáljanak, oly célból, hogy valamit tenni látszassanak. Amit a chaliczahtról beszélnek, azzal határozottan a rabbik, tehát a talmud mellett nyilatkoznak, a mennyiben a talmud a szentírás ellenére szigorúan eltiltja azt, hogy valaki meghalt tesvéreinek magva szakadt nejét vegye nőül, hanem helyette a bocskor lehuzást rendeli el, persze kellő indokolás mellett. Ha ez szálka, melyet „meg kell reformálni“, hát tessék. Egyáltalán nem értjük, mit akarnak ezek az urak. A mózesi vallást ismerik el alapul, holott azt egyenesen arczul csapják. Korunkban is vannak olyan zsidó községek, a melyeknek tagjai a kommentárokat mellőzve, sötétségökben Mózes öt könyvének holt betűihez ragaszkodnak — ezek a Karaiták — kik néha nevetséges dolgokat művelnek, így pl. ezen bibliai mondat következtében „Szombaton ne legyen tűz hajlékban“ a leghidegebb téli időben szombaton fáznak, ellenben kint a mezőn dohányoznak. Vagy pl. »És készíts magadnak szemlélő szálakat és szemléld azokat« következőleg a patyolating lepelt a falra szegeznek és úgy imádkoznak. stb. Nem így a rabbiniták, kik a szentírást a magyarázattal egyetemben szerves egésznek tekintik. Mi a talmud? Nem egyéb, mint Mózes öt könyvének értelmezése. Ezen szó talmud héberül annyit tesz, mint tanulmány. A ki csak egy kissé jártas a dologban, tudni fogja, hogy a talmud tételei közül csak azok jogérvényűek, a melyek a leghiresebb theologusoknak minden, egész a szörszálhasogatásig ellenvető érvelései dacára is megállják helyöket; az ilyen szemenszedett tételek Karo József által összeállított »Sulchan Aruch« című könyvben külön foglalvák és itt is vannak tételek, melyek többé-kevésbé vitás jellegűek, és ez az ok, mely a rabbinikus zsidóságot is az ő szerencsétlenségére maradó és haladó részre osztja. E baj elhárítására nagyon is égető szükség volna a zsidó egyházi autonomiára, melynek segítségével ez ellentétet kiegyenlíteni lehetne. Ezek a reformáló urak pedig hassanak inkább oda, hogy a zsidóvallás alapelvei minél ismertebbé válljanak, mi leginkább korlátozná az anti zemitákat orczátlan hazugságaikban. Az, hogy a zsidók az örök igazság érdekében, mint martýrok szenvednek, az nem ok, hogy vallásukat reformálják. A nagy francia író, Chateaubriand mondja: Comme tous les

hommes, il avait acheté la vertu par l'infortune (Mind minden ember, úgy ő is szerencsétlenség árán vásárolta meg az erényt.)

Goitein.

A t-eszlári per ítéletének évfordulója.

Az epochalis napnak évfordulója a múlt héten, e hó 5-én volt. A vadság, a gyűlölet által felkorbácsolt szenvedélynek sikerült ép oly aljas, mint megbélyegző vádat a dajkamesék fantasztikus értelmetlen világából kiadni, azt komoly valóság gyanánt árulni, és egy egész vallásfekezethez kellett egy évnél tovább szenvedni, míg végre sok küzdelem után megjött az a nap, midőn a vád alaptalansága végre kitűnt, midőn a leggyalázatosabb vádról végre kimondatott, hogy az csak felizgatott őrült képzelődésnek a fanatikus gyűlölet által megkeresztelt agyréme. E nap nemcsak az ártatlanul üldözöttek szabadulási napja volt, hanem az egész vallásfekezethez sokáig emlékezetes ünnepe, midőn végre levették a vállára nehezedeó méltatlan vádat. Csak kötelességet teljesítünk, midőn e napon visszapillantást vetünk a lefolyt évre s a lefolyt év eredményeire.

Megelégedéssel konstatálhatjuk, hogy annak az egy évnek lefolyása sokkal hozzájárult ahhoz, hogy a szenvedélyek csillapuljanak, hogy a lázas izgatottság, melyet csakis a fanatizmusnak a tudatlansággal való szövetekezése volt képes előidézni, szünőfélben legyen. Nem szűnt meg egészen, mert azok az apostolok jó ügyre méltó kitartással igyekeznek a konkolyt tovább hinteni, de működésük hatékonysága megcsappant, a szenvedély mind jobban tért enged a nyugodt gondolkodásnak és emberi érzelemnek, és ha egy egész vallásfekezethez sokáig kellett is szenvednie azért, hogy egyetlenegy igazság érvényre emelkedhessék, hogy egyetlenegy őrületes vád alaptalansága kitűnjék, mégis megnyugtató az, hogy a szenvedély nagysága mindinkább pusztuló félben van.

De ezzel már ki is meritettük az örvendetes jelenségek egész sorát. Az az aljas aknamunka, mely annyi ideig izgalomban tartotta az egész világot, oly jelenségeket hozott felszínre, a melyekért igazságot kellett volna szolgáltatni nem a megtámadott és üldözött vallásfekezethez, hanem a megsértett jogérzetnek, a megtámadott speciális igazságügyi és közigazgatási törvényeknek. Az elvadult szenvedély a törvénynek nyílt és egyenes lábbal taposására vitt olyanokat, kiknek hivatásuk lett volna a megtámadott jogrend védelmére működni; a gyűlölet azokat tette az aljas rágalmozók czinkosává, bűntársává, kiknek kezükben a hatalom az igazság felderítésére volt szánva. Baryt és társait a törvénynek nyílt és bebizonyított kerékbetöréseért isten őrizte, hogy jutalmat nem kaptak, a helyett, hogy feleletre vonattak volna — nem a zsidóság szenvedése miatt, hanem a törvénynek kigúnyolásáért, annak direkt lábbal taposásáért. Pedig ismeretesebb, a közfigyelmet egyenesest provokáló e tények; pedig ujjal mutogathat mindenki azokra, kik a t-eszlári tragoediának értelmi szerzői voltak. Kompromittálták az egész ország igazságszolgáltatását, de ezért a nagy bűnért, ezért a bűnért, mely határos a hazaárulással, nem történik senkinek még csak feleletre vonása sem.

Fájdalmas dolog, de konstatálnunk kell. A tiszta-eszlári perben megszenvedett az egész zsidóság, és az egész világon elterjedt vallásfekezethez bárhol lakó fia félelemmel és borzongással gondolt arra az eshetőségre, nem fog-e sikerülni az ármány és gonoszság működésének a célba vett terv? Az egyesek, a közvetlen vádoltak pedig ott ültek a börtönben. És szenvedéseikért nem kérnek jutalmat, nem kértek kárpótlást; szenvedtek azért, hogy a vad vérvád elnémuljon. Hiszen épen e szenvedésben áll minden vallásnak egyik legnemesebb, legszebb magasz-

tossága. De hogy a kik a törvényt ebben az ügyben ar-
czul verték; hogy épen azok, kik nem riadtak vissza az
egész országnak pellengérré való állításától, még csak fe-
letre se vonassanak, még csak meg se kérdeztessenek az
íránt, hogy a törvényt magával, a törvénynek rájuk
bizott hatalmával miért éltek ily rúttul vissza, ezt nem
tartjuk, nem tarthatjuk a lefolyt év örvendetes eseményé-
nek; ezen szomorkodnia kell mindenkinek, a ki e haza
fiának vallja és érzi magát.

Felelősségre vonják-e vajjon még egykor? Ha az ed-
digi mulasztás okát keressük, akkor előre elmondhatjuk,
hogy erre még csak reményünk sincs.

Ezért e szomorú jelenségért első sorban az igazság-
ságügyi kormányzat fejtét éri a vád, Pauler Tivadar
igazságügyminisztert. A tiszta-eszlári per folyamán egész
halmaza merült fel az eseteknek, melyek egy igazságügy-
minisztert a legerélyesebb közbelépésre kényszerítenek és
pedig nem csak magasabb szempontokból, minő egy or-
szág igazságügyi kormányzatának renomméja, hanem mert
flagrans törvénysértés esetén maga a törvény gondosko-
dik ennek megtorlási módozatáról. És ha más országban
történik az meg, hogy az igazságügyi közegeket bármi
csekélység miatt kérdőre kell vonni, de az igazságügy-
miniszter az ő magán és gondosan ápolt érzelmei folytán
ezt nem akarja tenni, legalább megőrzi a külszint. Nem
állítja meg a megtorlás menetét, hanem egyszerűen félre
áll az utból, kitér, egyszerűen lemond. Pauler Tivadar
nem mond le. Bárminő sűrűen, bárminő súlylyal nehezé-
dik is rá a szemrehányás, és a tehetetlenség vádjá, ő nem
mozdul, mert az ő magánéleteit, az ő hajlamait nem-
csak maga akarja ápolni, de a miniszteri hatalom és auk-
toritás alatt másokkal is ápoltatja. Ez a második szomorú
jelenség az év történetében, a mi még szomorubb, mint
a másik, mert a társadalom rákfenéje ellen gyöngye fegy-
ver addig az ész, a szabadelvűség, ha a fanatizmus, a
gyűlölet miniszteri palást alatt ápoltatik és onnan nyeri
támogatását.

Vajjon a további évfordulók minő körülmények közt
fognak bekövetkezni?

Felhívás előfizetésre.

F. évi augusztus elején új előfizetést nyitot-
tunk. Az ideai választások által teljesen megválto-
zott politikai és társadalmi helyzet nagy feladato-
kat, az eddigieknél is terhesebbeket fog róni mi-
ránk, kik mint a magyar zsidófelekezeti
egyedüli magyar közlönye, az egyenlő-
ség zászlaja alatt indultunk a sajtó küzdterére.

Eddig férfiasan megálltuk helyünket, ezentul
sem fogunk megingattatni. Az erősebb támadások
ellen erősebb védelmet fogunk kifejteni.

Ha szükséges lesz, lapunkat a parlamenti ülés-
szak kezdetével hetenkint kétszer is meg-
jelentetjük, hogy a magyar zsidóság indokolt fel-
szólalásainak annál hathatósabb kifejezést adhassunk.

Lapunk eddig hetenkint egyszer jelent meg,
mert nem rendelkezünk azokkal az anyagi eszkö-
zökkel, melyek a többszöri megjelenést lehetővé
tették volna.

Ha a szabadság, testvériség és egyenlőség
dicső eszméinek hívei tovább is támogatnak és a
lap terjesztése iránt buzgólkodnak, csak akkor
juthatunk abba a helyzetbe, hogy az „Egyenlőség”
legalább kétszer hetenkint megjelenhessék.

A szerkesztőség
V. ker. Széchenyi-utca 14.

Kérjük azon t. előfizetőket, kiknek előfizetésük
lejárt, megrendelésüket e héten megújítani, hogy a
lap szétküldése iránt tájékozva legyünk.

Előfizetési feltételek:

Egész évre házhoz küldve	8	frt.
Félévre	4	„
Negyedévre	2	„

Az előfizetési pénzek a kiadóhivatalba (V. ker.,
Széchenyi utca 14. sz. küldendők.)

A kiadóhivatal.

HIREK.

— A programm. E lap egy másik helyén közöltük,
hogy egy négy egyénből álló bizottság alakult a főváros-
ban, mely czélul tűzte ki a zsidó vallás reformálását. Az
értekezleten már kidolgozták a programot, melyből ki-
emeljük a következő fontosabb tételket: Az izr. reformált
vallás alaptételének a mózesi törvényt fogadja el, de az
étkezési törvényt, mely ma már kevesek előtt van gyakor-
lati alkalmazásban, eltörli; ezenkívül sem a talmudnak,
sem a theologiai irodalomnak nem tulajdonit didaktai
tekintélyt, a körülmételés kérdésében kimondja, hogy
a t olyan szertartásnak tekinti, melyet teljesen a szülők
szabad elhatározására biz. Az ünnepek kérdésében ki-
mondja, hogy kettős ünnep csupán az újév, bójtot pedig
csak is az engesztelés ünnepére rendel. Az istentisztelet-
nél a magyar nyelvet honosítja meg, házassági esketésnél
és temetésnél az ó zsidó formák helyett behozza azokat,
melyeket nem annyira a keresztény vallás, hanem a mo-
dern élet, fejtett ki és honosított meg, így például az es-
ketésnél a jegyesek gyűrűváltását hozza alkalmazásba.
A házasság kérdésében szigoruan alkalmazkodik a pol-
gári törvényekhez s a vegyes, valamint a behozandó pol-
gári házasságot érvényesnek ismeri el, s a chaliczát vagyis
a fivér ama kötelezettségét, hogy elhalt fivérének özve-
gyét tartozik elvenni: megszünteti. A férfi és nőnem az
isteni tiszteletben egyenjogusítani kívánja a reformált izr.
egyház s az isteni tiszteletben a két nemet csak úgy kü-
löníti el, mint ez a keresztény templomokban szokásos.
Végül szombaton és ünnepnapon a polgári munkát nem
korlátozza.

— Karlsbadból írják nekünk: Eugénia excsászárné
ez idén is Karlsbadban van fürdőhasználat végett és vele
van orvosa, a széles körökben ismert dr. London is. Né-
hány nappal ezelőtt egy itt időző katolikus főpap hosszabb
fáradozás után közeledett az excsászárnéhoz, kit, miután
az ismeretség már teljes vala, arra figyelmeztetett, hogy
orvosa zsidó és egyuttal ajánlt egy róm. katolikus or-
vostudort a magas vendégnek. Az excsászárné azonban,
kit ez ajánlat nem csekély mérvben lepett meg, kereken
kijelenté, hogy eddigi orvosa felekezetről tudomása volt,
de miután ő nem osztja a főpap előítéletét, a különben
nagyon ügyes szakférfit elbocsátani egyáltalában nem
szándékozik. Dr. London, kinek az excsászárné ez epi-
zódot elbeszélte, tovább is gondolzza Eugénia, a nemese n
gondolkodó hölgy, egészségét.

— A mormon vallás hívei ellen nagy akcióra készül-
nek a civilizált államok kormányai. Mint Washing-
tonból írják, a mormonok, kik eddig főleg Amerikában
éltek, innen Indiába fognak kivándorolni, miután többne-
jűségük és a családi életet teljesen felbontó vallási intéz-
ményeik Amerikában már nem fognak sokáig türetni.
A republikánus párt elnökjeltje, Blaine egy ily értelmű
actio megindításának szükségességét hangsúlyozta s a
democrata párt jelöltje, Cleveland is sokkal rendszeretőbb
és erélyesebb ember, semhogy eltűné az Egyesült-Al-
lamok két-három területén is a mormonok rendtelensé-
gét, midőn a senatus elhatározta az egész mormon er-
kölcstelenség megszüntetését. A nevezett testület jun.
18-án fogadta el az új házassági törvényt, mely a több-
nejűség ellen s a rendezett házassági viszonyok vissza-
állítására mellett harcol. A képviselőház akkor a congres-

sus bezárásának előestéjén volt s ezért a törvény tárgyalását a legközelebbi ülészsakra halasztották. — E közben a szálláscsináló mormon apostol Indiába utazott, a hol kétségkívül kényelmesebben fogják üzhetni kétes értékű „vallásukat”. A törvényt azonban a képviselőház minden valószínűség szerint épp el fogja fogadni, mint a senatus elfogadta. A mi különös jelenséget ad az új törvénynek, az a társaságnak az Egyesült Államok szövetségi kötelékében álló területeken solidabbá tétele, hol a házassági szerződések igen sok helyen bohózszerű rögtönzésekké vadultak. A jövőben minden házassági szerződésnek, mely az Egyesült Államok területén folyik le, írásbeli része is lesz és okmány állítatik ki róla. A házassági bizonyítványnak magában kell foglalnia mindazok neveit, kik a szerződésben részt vettek s az okmányt alá is kell írniok. A hivatalnok vagy lelkész, ki előtt a házasság kötöttik, tartozik azt regisztrálni s a házassági törvényszéknek bejelenteni. Néhány héttel ezelőtt Utahba ismét 250 lány érkezett Európából a mormon-hárembe, s ez alkalmat ad az amerikai lapoknak, hogy Európa kormányait felhívják és figyelmeztessék a mormonok elleni harczra. Az osztrák-magyar monarchia és Bajorország — mint az amerikai lapok is elismerik — már megtették a szükséges intézkedéseket a mormon apostolok ellenében s a »Herald« azt az óhajátását fejezi ki, hogy Arthur elnök az ő „csöndes kormányzatát” fejezze be egy a mormonok ellen megindítandó diplomatiail actioval. A többi országokat is meg kellene keresni, hogy a két állam példájára ők is tegyenek valamit s különösen Anglia, Németország és Skandivánia, melyek legtöbb contingensét szolgáltatják a mormon felekezetnek úgy férfiakban, mint nőkben. — Egyébként a mormonok polygamiájának legjobb gyógyszere lesz India, mert ott meg polyandria van.

— Bukarestből írják augusztus 5. kelettel: A házassági törvényjavaslat életbelépése óta annyi zsidó család jutott a tönk szélére, hogy Oláhországban való további maradásuk lehetetlenné vált. Bukarestben egy bizottság alakult, mely azzal foglalkozik, hogy a keresetnélküli hitrokonokat segítse; eddig 760 zsidó családnak nyújtott pénzsegélyt arra, hogy kivándorolhassanak. A kivándorlók többnyire Szerb- és Bolgárországba költöznek, a hol kedvezően fogadják őket. Különben Amerikába is vándorolnak sokan közülök, főleg Mexikóba, a hol a kormány a legelőnyösebb feltételeket szabta a zsidó letelepülőknek.

— Nisni-Novgorodból írják, hogy a kormány már intézkedéseket tett a zsidók elleni zavargások jövőben való megakadályozására. Ez orosz városban tudvalevőleg vérengző üldözésnek voltak kitéve hitrokonaink, úgy hogy sokan életüket is veszítették. Az ottani hatóság a tetteseket elfogatta és most börtönökben várják a büntetést. A zsidók ellenben nagy számmal kivándorolnak e városból, részint Amerikába, részint pedig ázsiai Törökországba.

ÉRTESÍTÉS.

Tisztelettel értesítjük a t. hitközségeket, hogy az **Egyenlőség** ezentul mindennemű

községi hirdetések

közül. Felkérjük ennél fogva a **hitközségek tekintetes előjáróit**, valamint a **hitközségek lelkészi, hivatalnoki és tanítói karát**, hirdetéseiket az **Egyenlőség kiadó-hivatalának beküldeni**, annál is inkább, mert e lap elterjedtségénél fogva legbiztosabb garanciát nyújt a hirdetés eredménye iránt.

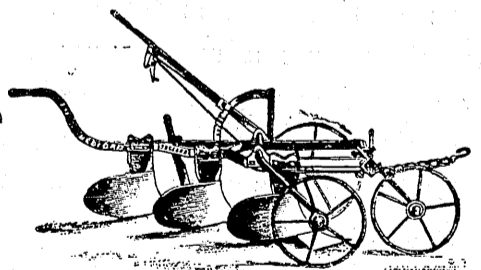
A **hirdetési díj legolcsóbban szabatik ki.**

Az Egyenlőség kiadó-hivatala.
(V. k. Széchenyi-utca 14. sz.)

Löwinger Miksa

gazdasági
gépgyár
raktára.

Budapesten, gyapju- és hold-utca sarkán,
(gr. Tisza-féle házban.)

Ajánlja dus választéku, *legujabb szerkezetű mindennemű gazdasági gépeit és eszközeit*; különlegességeket *malmok és bányagépekben* a legolcsóbb árak és legkedvezőbb fizetési feltételek mellett. A nagy uraságok, valamint a nagyérdemű érdekelt körök megszemlélés végett tisztelettel meghívotnak. — *Arjegyzékek kívánatra ingyen és bérmentve.*
Megbízható ügynökök kerestetnek.